ФРАНСОА НИМИЈЕ: ИВ КЛАЈН, ПОСЛЕДЊИ ПРОКЛЕТИ УМЕТНИК

„IKB”, плаветнило празнине

За разлику од проклетих уметника који су и сопственим животом плаћали смелост да крше норме такозваног „нормалног света”, Ив Клајн је страдао од превеликог успеха својих изазова

Пише: Драгош Калајић

Обилазећи, недавно, приватни музеј модерне уметности брешанског колекционара Т. Г., опазио сам да ту више нема ниједног примерка славних „монохромих” слика што су прославиле Ива Клајна на сценама авангарди а које сам ту видео пре десетак година. Онима који нису упућени у историју нових авангарди ваља објаснити. Реч је о правоугаоним површинама, прекривеним јединственом материјом налик згрушаном гипсу, али загасито плаве боје, што на скали спектра почива негде између ултрамарина и оног пигмента који су манирист, попут Бронцина, најрадије користили за позадине. Боју је сам аутор извукао из спектра, крајем педесетих година, за потребе стварања монохромих слика. Тврдећи да је сам изумео ту боју, он ју је назвао по себи: *International Klein Blue,* ил

и скраћено
IKB.

„Немаш више ниједног Клајна? Очекујеш ли да ће му пасти цене на тржишту" – рекох домаћину који ме је љубазно проводио кроз музеј, тек да нешто кажем.

„Немам!" рекао је и поглед упутио кроз најближи прозор своје виле, ка Бреши коју су били прекрили магла и смог. Леву руку је чудно протресао. Опазио сам да је прстима направио знак рогова, како то Италијани чине када хоће да отерају баксуз:

„Не, мислим да ће му цене и даље расти, тим пре јер ће ову годину обележити значајне изложбе његовог опуса, од Музеја модерне уметности у родној му Ници до Милана и Прата… Да ти искрено кажем, морао сам се отарасити његових *монохромија* јер од кад сам их купио толико ме је терао неки бакзуз у свему да сам коначно морао да то повежем као узрок и последицу… Неко ће рећи да сам празноверан али је чињеница да ми је све кренуло набоље од кад сам се отарасио Клајнових
монохромија.
И још сам зарадио приде."

ОД РОЗЕНКРОЈЦЕРА ДО ЏУДОА

Свака па и најсажетија антологија уметности XX века садржи макар помен, ако не и репродукције дела Ива Клајна, једне од њених најспектакуларнијих и најтрагичнијих фигура, чији је метеорски пролазак преко сцена авангарди окончао срчани удар, у 34.

години живота.

Попут првака историјских авангарди, с почетка века, што су битна надахнућа црпли из езотеријских доктрина или организација којима су припадали – од теозофије (Пит Мондријан) и масонерије (Ћурлионис и Кандински) до алхемије (Марсел Дишан) – Ив Клајн је до идеје о свођењу сликарства на само једну боју доспео читајући литературу о тајанственом покрету Розенкројцера и његовој политичкој утопији, обележеној девизом „Не бојим се да умрем у жудњи за бољим животом”.

Розенкројцери су хришћанско учење о будућим временима и новом доласку Спасиоца тумачили као вулгаризовани опис великог алхемијског дела, кроз које ће се човечанство вратити првобитном а изгубљеном Јединству. За Ива Клајна, једнообразна плава боја била је симбол тог будућег повратка свих ствари и појава, сад различитих, првобитном Јединству.

Та идеја родила се у глави и срцу осамнаестогодишњег Ива Клајна 1946. године, на плажи Нице, у друштву два другара, Клода Паскала и Армана Фернандеза, са којима је делио сан о уметничкој слави. Тада су одлучили да поделе свет славе и Ив Клајн је изабрао плаво небо, односно бескрајни „празни” простор.

Ваља истаћи да је Клајн располагао и једном али пресудном материјалном подршком. Она је имала лик веома богате а неудате тетке којој је био једини миљеник и која је нештедимице финансирала сваку његову жељу и идеју на путу преображаја личног живота у уметничко дело. Након краткотрајне каријере у џез-оркестру Клода Лутера, по ноћним састајалиштима Париза, Ив Клајн се отиснуо на вишегодишње путовање по Европи, од Шпаније до Ирске, где је о трошку тетке шест месеци учио јахање. Имао је намеру да са Клодом Паскалом, на коњу, дојаше до Јапана, преко евроазијског континента, али га је у томе спречила болест несуђеног сапутника.

Тако је у Јапан отпловио бродом, намеран да тамо изучи зен-будузам и далекоисточне борилачке вештине. И ту му је жељу испунила тетка те је 1952. и 1953. годину провео марљиво вежбајући џудо у токијском Инситуту *Кодокан*, где је стекао четврти *дан* црног појаса. Узгред је у Токију изложио своје
монохроме.
Вративши се у Француску постао је професор џудоа и аутор запаженог уџбеника о основама те дисциплине, у издању угледног издавача

Grasset.
Дао се и на снимање филмова о џудоу.

Када је коначно стекао славу на сцени нових авангарди, крајем педесетих, кренуо је да своју плаву боју, *IKB*, шири свуда где би дошао да се покаже. Пред париском црквом Сен-Жермен де Пре пустио је на стотине плавих балона који су, испуњени хелијумом, одлетели ка бескрају. Своју плаву боју, у течном стању, поверио је Жану Тангелију, аутору покретних скулптура, на електрични погон – склепаних од делова машина с отпада – да је штрцају по елитној публици. Уз једнобојне слике, излагао је и скулптуре, сунђере натопљене истом *IKB* бојом. Потом је са *IKB* кренуо да фарба те излаже као своја и туђа, много славнија дела, од Ника Самотрачке и Милоске Венере до Микеланђеловог роба. Наравно и срећом, биле су у питању само копије.

Мода Клајнове плаве боје подстакла је многе критичаре и писце да јој посвете есеје своје очараности. Писац Дино Буцати је на страницама *Corriere della Sera* исповедио да гледајући у Клајнове
монохроме
осећа вртоглавицу.
IKB
је оставила трага и у историји италијанске канцоне, надахнувши Доменика Модуња да запева незаборавно
Nel blu dipinto di blu (У плавом исликаном плавим),
с којим је победио на фестивалу Сан Рема
.

УБИСТВЕНИ ПОГЛЕД ГВАЛТИЈЕРА ЈАКОПЕТИЈА

Ипак, Клајнова плава не евоцира боју неба већ неку туробну подземност, да не кажемо баш погребност, односно загробну празнину. Та празнина, коју је обележавао *IKB* бојом, била је жижа Клајнове опсесије. О томе сведочи и једна Клајнова аутофотографија,

односно фотомонтажа, на којој га видимо како одушевљено скаче с фасаде неке куће у празно. Европљани обично осећају ужас од празнине, стручно звани *horror vacui,* настојећи да је испуне, односно пониште. У очима Ива Клајна, она је, напротив, изазивала екстатично одушевљење, као предмет неког култа.

Можда је то одушевљење покретала и чињеница да је Клајнова опсесија празнином имала веома добру прођу на тржиштима нових авангарди, тако да му потпора богате тетке није више била потребна. Све што би потписао налазило је одмах купце па чак и комад празног неба над Паризом.

На свом тријумфалном путу по сценама нових авангарди и одговарајућих тржишта Ив Клајн је срео само један поглед сумње и тај га је, по свему судећи, убио. Поглед италијанског редитеља и плеј-боја Гвалтијера Јакопетија. Било је то почетком шездесетих, када је Јакопети снимао дугометражни документарни филм *Mondo cane* (*Пс ећи живот),* у коме је више него ико у повести седме уметности изложио циничној порузи модерни свет идеја, мода и манија.

Чувши за *happening* Ива Клајна, одржан у Паризу под насловом *Антропометрија плаве епохе,* са голим девојкама које су се купале у кадама пуним *IKB* да би тако офарбана тела отискивале на велика платна – Јакопети се обратио Иву Клајну да све то понови пред његовим филмским камерама.

Ив Клајн је одушевљено прихватио понуду као израз највеће почасти, тим пре јер је знао да је Јакопетијев филм унапред био уврштен у програм Канског фестивала. Понесен светском славом, није ни слутио да неко може на све то гледати сасвим цинично и презриво као на један од мноштва симптома краја модерне цивилизације Запада. Поновио је *happening* уз асистирање још лепших голотиња, пред одабраним званицама париске културно-политичко-монденске елите, уз оркестар који је свирао његову *Монотону симфонију* , сачињену од једног акорда и дуге тишине.

На премијеру *Mondo cane* у Кану Ив Клајн је дошао у луксузном аутомобилу лакираном *IK*

B
бојом. Очекивао је, с детињастим поверењем у неприкосновеност свог успеха, да ће га Јакопети дочекати на улазу и повести преко сагова, кроз пљусак флешева и уз звуке фестивалских фанфара, ка највећем тријумфу. Први удар задала му је Јакопетијева одсутност. Није имао ни тренутка времена за њега, заокупљен букетом лепотица које су га пословично свуда окруживале.

За Јакопетија, *happening* Ива Клајна био је само један у планетарно дугом низу осведочења чудовишне наопакости модерне цивилизације Запада, коју је веома убедљиво приказао својим делом, створивши посебни жанр у повести филма. Тако се снимак Клајновог *happening*-а, уз цинични коментар Јакопетијевог гласа, нашао у маси илустрација
пропасти Запада,
од призора ужасне агоније морских корњача на пустим острвима Тихог океана, којима су атомски експерименти изокренули осећај оријентације, до америчког обичаја држања устоличених, балсамованих лешева ближњих по салонима, где им родбина и пријатељи приређују коктеле.

Видевши на пројекцији своје дело у неслућеном контексту, Ив Клајн је доживео први срчани удар. Други га је погодио два месеца касније, у Паризу, на отварању изложбе *Но ви реалисти.*
Тамо је била изложена и Сезарова скулптура, донесена са отпада: аутомобил пресован у коцку. С обзиром да је и Сезарово дело било предмет Јакопетијеве меланхоличне пажње у филму
Mondo cane,
зли гласови тврде да је Ива Клајна потресло сећање на оно што је доживео у Кану. Трећи удар, који тридесетчетворогодишњи Ив Клајн није преживео, погодио га је пар недеља касније, 6. јуна 1962. године.

Можда је исправније претпоставити да је Ива Клајна убило његово претерано поверење у сопствени успех, односно неспремност да се суочи чак ни са једним јединим хладним погледом циничне ироније, какав је имао и има Гвалтијеро Јакопети. Окрећем телефонски број Јакопетија у његовом римском стану, реда ради, како бих чуо и „другу страну". Кажем „реда ради" јер знам да га тамо одавно нема. Заједнички пријатељи тврде да већ годинама робинзонски живи на неком острву Карипског мора, уживајући у пострањености од мрске му цивилизације. **<**

Објављено: уторак, 12. јул 2016, 00:26h